

เครื่องหมายประกอบการเขียนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

เครื่องหมายประกอบการเขียนหมายถึง เครื่องหมายที่ใช้เขียนกำกับคำวลี ประโยค เพื่อช่วยในการอ่านออกเสียงคำ วลี ประโยค นั้น ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับเสียงสระ พยัญชนะในคำ เครื่องหมายประกอบการเขียนเป็นเครื่องหมายที่ช่วยในการเขียนหนังสือ เพื่อให้การเขียนนั้นมีระเบียบและรวดเร็วประหยัดเวลายิ่งขึ้น นอกจากนี้ในการอ่าน ผู้อ่านจะอ่านได้ง่ายและอ่านได้ตาม ผู้เขียนต้องการอีกด้วย

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เครื่องหมายประกอบการเขียนมี ๔ ชนิดคือ เครื่องหมายไม้ทัดฆมาต (˘) เครื่องหมายไม้ยมก (๑) เครื่องหมายไปยาลน้อย (๑ , ๑) เครื่องหมายหินเหยียด (๑) และเครื่องหมายหินครุ (+) โดยมีวิธีการใช้ดังนี้

เครื่องหมายไม้ทัดฆมาต (˘) มีวิธีการใช้ ๒ ลักษณะดังนี้

ก. เครื่องหมายไม้ทัดฆมาต (˘) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจะปรากฏบนรูปพยัญชนะตัวตามของพยางค์ในคำบาลี - สันสกฤต ที่ไม่ต้องการอ่านออกเสียงพยัญชนะตัวตามนั้น เช่น

ทุกซ์ - / ทุกซ์

".....ด้วยพุทธประสงค์เป็นที่ยืนอยู่ห่างเดียว ก็ ให้สัตัวพันจากสงสารทุกซ์ อันเป็นเครื่องจำจง....."

(๑๔๔/๒ / จ.ศ. ๑๒๐๔)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"..... พญาสวรรค์โลก
พญานราธิราช

ได้นิมนต์พระสงฆ์ ๒๐ รูป"

(๒ / จ.ศ. ๑๑๗๔)

ข. ลักษณะการปรากฏของเครื่องหมาย (˘) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอีกลักษณะหนึ่งคือ การเขียน (˘) กำกับบนพยัญชนะสะกด (๑) ในคำพยางค์ปิดที่มีเสียงสระ เป็นเสียง

/ e / เช่น

เสด็จ - เสด็จ

".....แลครั้งเฝ้าที่พระนครนบุรีเปนจุลาจล ก้องอาจรีบเสด็จฯ ลงมาแต่เมืองนคร-
ราชศรีมา....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

สมเด็จ - สมเด็จ

".....เพลาเช้าสมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระราชวงษา
นางษ์

(๒ / ก / จ.ศ. ๑๑๔๑)

และอาจปรากฏในพยางค์ปิดที่มีพยัญชนะ (จ) สะกด แต่มีเสียงสระเป็นเสียงอื่น ๆ อีก
พบในคำ ๖ คำ คือ กิจ อาจ บังอาจ องอาจ ตรวจ คำรวจ เช่น

บังอาจ - บังอาจ

".....พระซึ่งอยู่บนฟ้านั้นก็ซึ่งคนที่กระทำบังอาจ....."

(๒๐๐ / จ.ศ. ๑๒๐๒)

ตรวจ - ตรวจ

".....อนึ่งให้ตรวจดูเรือ ^{รับ} _{ไว้}) ไนยอัครานอกอัคราสำหรับ เมืองมิจำหนวญอยู่มา
น้อยเท่าใด....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

กิจ - กิจ

".....ณ เมืองฉัตรเล้ากรมีการผู้ใหญ่ผู้น้อยผู้ใดที่อาจจะบังคับบัญชากิจราชการแลเป็น
ที่อุปถุษากับท่านพญาฉัตรก็ไม่มี....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๗๓)

เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าตัวพยัญชนะสะกด (จ) นั้นน่าจะยังคงออกเสียงเป็นพยัญชนะท้าย
อยู่ จึงทำให้เข้าใจได้ว่า เครื่องหมาย (ˊ) ในที่นี้ใช้เพื่อแสดงว่าพยัญชนะที่สุดของพยางค์นั้นเป็น
ตัวสะกด

ปัจจุบัน เครื่องหมาย (ˊ) ใช้เพื่อกำกับตัวพยัญชนะท้ายในคำยืมภาษาบาลี - สันสกฤต และภาษาอังกฤษที่ไม่ต้องการออกเสียงเพียงลักษณะเดียวเท่านั้น ส่วนวิธีการใช้เพื่อแสดงว่าเป็นพยัญชนะสะกดของพยางค์นั้นไม่ปรากฏการใช้

เครื่องหมายไม้ยมก (๑)

เครื่องหมายไม้ยมก (๑) ปรากฏรูปตั้งแต่สมัยพระเจ้าลิไท^๑ ใช้เขียนข้างหลังคำหรือความ สำหรับอ่านซ้ำคำหรือความนั้นอีกครั้งหนึ่ง สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เครื่องหมาย (๑) นี้ยังใช้เขียนข้างหลังคำหรือความ เพื่อต้องการให้อ่านคำหรือความนั้นอีกครั้งหนึ่ง เช่นเดียวกันถึงแม้ว่า คำที่มีเครื่องหมาย (๑) นั้นจะเป็นคำที่ต่างหน้าที่กันก็ตาม เช่น

".....ถ้าโจรผู้ซัด ๑ พวกเพื่อน ๑ หมิรับให้เขียรโจรตันซัด ๓ ยก"

(กฎ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

".....ให้กระลาการผู้ได้พิจารณาเนื้อความ นั้นคัดเอาเนื้อความจำเภาะข้อพระราชนิพนธ์ ข้างมาโคกระบือของหลวงนั้นว่าแก่ลูกขุนสารหลวง ๑ พิพากษาประการใดจึงให้กระทำตาม"

(กฎ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

เครื่องหมายไปยาลน้อย (๑ , ๑)

เครื่องหมายไปยาลน้อย (๑ , ๑) ปรากฏรูปตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าลิไท^๒ ในการเขียนจะเขียนเพื่อละคำหรือความที่รู้จักกันโดยทั่วไป โดยเขียนเครื่องหมายไปยาลน้อยกำกับข้างหลังส่วนของคำหรือความที่คงไว้ การใช้เครื่องหมาย (๑ , ๑) นี้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีลักษณะ เช่นเดียวกับปัจจุบัน ในการอ่านนั้นพระยาอุปกิตศิลปสารได้ให้ข้อสังเกตว่า "บทที่ใช้ไปยาลน้อยต้องอ่านให้ครบทั้งนั้น จะอ่านเพียงทีละไว้ไม่ถูก"^๓ เครื่องหมาย (๑ , ๑) จึงเป็นเครื่องหมายที่ช่วยในการเขียนให้รวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น

^๑Nantana Danvivathana "The Thai Writing System," p. ๗๖.

Ibid.,.

^๓ พระยาอุปกิตศิลปสาร, หลักภาษาไทย, หน้า ๒๗๖.

".....อนึ่ง นายแสงมีความจงรักภักดี ต่อไต่ล่องทุลี ได้ทุล เกล้าฯ ถวายหนังสือ
กลับ ให้ทรงพระราชดำริรักษาพระองค์....."

(๑ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

".....มีพระราชโองการตรัสเมื่อ เกล้าฯ จะต้องพระราชประสงค์ บัณพระโอด
ถ่มตะทองหังหัวสำรับจะไต่ใช้ล้อย เป็นเครื่องเลี้ยงเจ้า....."

(๑๑ / จ.ศ. ๑๑๗๔)

".....ทรงพระมหากษัตริย์ เกล้าฯ ให้เจ้าพิทเป็นเจ้าพญาผดุง ออกมาครอง
เมืองรับกิจการ....."

(๒ / จ.ศ. ๑๑๔๖)

นอกจากนี้ยังพบการใช้เครื่องหมาย (๑ , ๓) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอีกแบบ
หนึ่งคือ ใช้คร่อมคำหรือความเพื่อช่วยละคำหรือความนั้นด้วย พบในคำ ๒ คำ คือ ๓ ข้ำ ๓ ละ
จากคำว่า ข้ำพเจ้า และ ๓พณฯ ละจากคำว่า พณหัวเจ้านั้น เช่น

".....๓ ข้ำ ๓ และกริมการท่าโคกะ เกนไชราชการเบตเสจเหมือนเลข ๓ ข้ำ ๓
และกริมการท่ามิไคย....."

(๗ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

".....ขอไต่นำขึ้นกราบเรียนแด่ พณ ๓ ลูกขุนณ้ขาล่าไต่ทราบ....."

(๒๔ / จ.ศ. ๑๑๔๔)

ปัจจุบันยังคงใช้เครื่องหมายนี้ แต่ใช้รูป (๓) คร่อมเฉพาะคำที่ใช้เป็นคำยกย่องคือ
คำว่า พณหัวเจ้านั้น เท่านั้น โดยเขียนเป็น ๓พณฯ เช่นกัน

เครื่องหมายดิน เทียบด (๓)

เครื่องหมายดิน เทียบด (๓) ใช้เขียนคร่อมข้างหลังรายการคำ หรือความที่เขียน
ซ้อนกันคนละบรรทัด เพื่อแสดงว่าเป็นรายการคำหรือความชุดเดียวกัน มีความสัมพันธ์กับคำที่มา
ข้างหน้าแบบเดียวกัน เวลาอ่านต้องเข้าใจข้อความที่มาข้างหน้านั้นด้วย เช่น

".....งารการพระราชสงครามแห่งใดก็ได้โดยเสด็จฯ ทำการฉลองพระ เดช
ต่างพระ เนตร }
กัณ } ทุกครั้ง....." คุณ }

(๑/ จ.ศ. ๑๑๔๔)

	พระอิสว	๑	๒	} ๔ ทำ
".....ซีพ้อพรามตั้ง	นางอุม่าภักวะดี	๑	๒	
	พระนารายณ์	๑	๒	
	นางลักขมี	๑	๒	

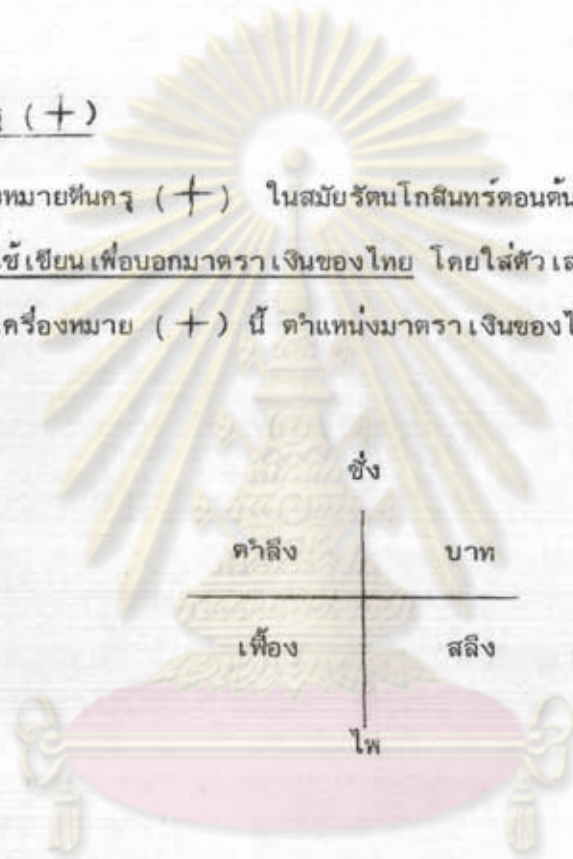
พิทธีพรามด้วยทั้ง ๓ วัน

(๑ / จ.ศ. ๑๑๗๔)

เครื่องหมายหินครุ (+)

เครื่องหมายหินครุ (+) ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีวิธีการใช้ ๒ ลักษณะคือ

ก. ใช้เขียนเพื่อบอกมาตราเงินของไทย โดยใส่ตัวเลขตามที่ต้องการลงในตำแหน่งที่ได้กำหนดไว้บนเครื่องหมาย (+) นี้ ตำแหน่งมาตราเงินของไทยที่กำหนดไว้บนเครื่องหมาย (+) นี้มีดังนี้

เช่น

".....แล้วเรียกเอาเงินห้าบาทโทษด้วยชายเตกหญิงเตกคล $\frac{|}{2}$ ชายสกรร หญิงสกรรเสมอคล $\frac{|}{1}$ "

(๔ / จ.ศ. ๑๑๘๔)

$\frac{|}{2}$ อ่านว่า ๒ บาท

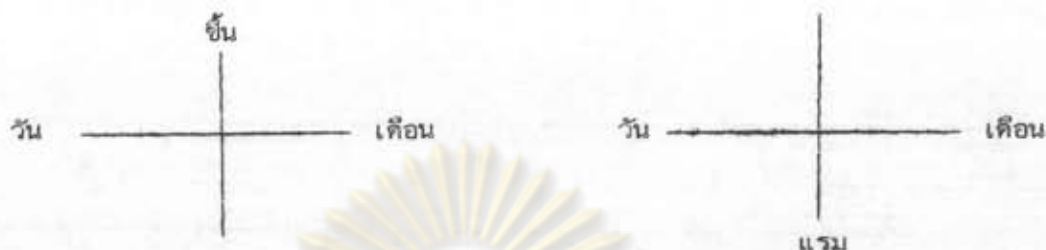
$\frac{|}{1}$ อ่านว่า ๑ ตำลึง

".....มีตราให้เจ้าพญาศรีธรรมราชาคุมเอาเงิน $\frac{|}{4}$ ขึ้นไปพระราชทาน"

(๔ / จ.ศ. ๑๑๖๓)

$\frac{|}{4}$ อ่านว่า ๔ ซิ่ง

ข. ใช้เขียนเพื่อบอกวัน เดือนปีทางจันทรคติ โดยมีตำแหน่งที่กำหนดไว้แน่นอนบน
เครื่องหมาย (+) ดังนี้

ในการบอกวัน เดือน ปี ทางจันทรคตินั้น จะใช้ตัวเลขแทนชื่อวัน ชื่อเดือน^๑
สำหรับชื่อปีนั้นเรียกตามปักษีศักราช เริ่มตั้งแต่ปีชวด ฉลู ขาล ฯลฯ จนกระทั่งครบรอบ ในการ
เขียนจะระบุตัวเลขตามที่ต้องการลงในตำแหน่งของวันและเดือนที่แน่นอนลงไปเช่น

".....ณ วัน ๔ $\frac{\text{ขึ้น}}{\text{๑๑}}$ ๑ คำ ประภา ศรีสก มีตราขึ้นไปถึง พญาไชยวิชิต
กรรมการ)
....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๖๓)

วัน ๔ $\frac{\text{ขึ้น}}{\text{๑๑}}$ ๑ คำ อ่านว่า วันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรมสิบเอ็ดค่ำ

".....รุ่งขึ้น ณ วัน ๔ $\frac{\text{ขึ้น}}{\text{๑๑}}$ ๒ คำ เพราะชน ยกมาทาง ๑๔๐ เส้น....."

(๔ / จ.ศ. ๑๑๖๓)

วัน ๔ $\frac{\text{ขึ้น}}{\text{๑๑}}$ ๒ คำ อ่านว่า วันพุธ เดือนยี่ ขึ้นสามค่ำ

ปัจจุบันไม่ใช้เครื่องหมาย (+) ในการเขียนมาตราเงินของไทย และวัน เดือน
ปีทางจันทรคติแล้ว เพราะได้เปลี่ยนการใช้มาตราเงินเป็นบาทและสตางค์ในการเขียนจะเขียน
เรียงกันไป โดยมีหน่วยของเงินบาทและสตางค์กำหนดไว้ สำหรับการบอกวัน เดือนปีทางจันทรคติ
นั้น ปัจจุบันยกเลิกไปแล้วได้ใช้การบอกวัน เดือนปีทางสุริยคติแทน และไม่ใช้เครื่องหมาย (+)
นี้ เพื่อช่วยในการเขียนวัน เดือนปีอีกด้วย

^๑ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ ๔ การใช้ตัวเลข หน้า ๔๔.